

DE BENDE VAN HOE EN VERSTUYFT (1)

Wanneer men te Gent en omstreken over iemand spreekt die bij hoog en bij laag zweert van een bepaald voorval niets af te weten, hoort men nog dikwijls, vooral als je gesprekspartner tot de oudere generatie behoort, de uitdrukking : “Hij is gelijk Van Hoe, die wist ook van niets.” Wanneer je dan om nadere uitleg vraagt en in het bijzonder wie deze Van Hoe dan wel was, krijg je een serie verhalen te horen, het ene al fantastischer dan het andere. Dan worden de belevenissen van de bende Van Hoe en Verstuyft weer eens uit de doeken gedaan en al naar gelang van het talent van de verteller af en toe nog wat aangedikt, alsof de ware feiten nog niet gruwelijk genoeg waren. Diegenen die het zelf meemaakten worden met de dag zeld-

Foto 1. VERSTUYFT RENÉ(RENAAT) SERAPHIEN; geb. te Wondelgem op 6 maart 1894; dagloner, won. te Wondelgem.

Alle bijgaande foto's zijn afkomstig van het museum van de Gerechtelijke Politie bij de Parketten (kortweg G.P.P. genoemd) te Gent. Van het Parket-Generaal te Gent verkregen we de toestemming voor het overnemen van deze foto's. Waarvoor onze welgemeende dank.

(1) De gegevens voor deze bijdrage werden voornamelijk geput uit : “De Bende Verstuyft-Van Hoe en C° voor het Assisenhof te Gent - februari-maart 1924” - uitgegeven door H. Janssens, Hovenierstraat 8 te Ledeborg.

zamer. Weer anderen hoorden over de bende vertellen door hun ouders of grootouders, bij voorkeur op een donkere winteravond dichtbij het knetterend haardvuur of met de voeten rustend op het onderstel van de Leuvense stoof. Ook zij zullen het wel op een of andere manier aan hun kinderen doorverteld hebben. Van al deze verhalen die tot ons kwamen via mondelinge overlevering, is het nu nog moeilijk de werkelijkheid van de fantasie te onderscheiden. Daarom lijkt het ons gepast, na meer dan 60 jaar, aan de hand van eigentijdse bronnen, de gebeurtenissen nog eens op een rijtje te zetten. Met opzet schrijf ik niet : “de volledige waarheid op een rijtje zetten” want op het ogenblik dat de bende gevonnist werd is men er niet in geslaagd alle misdaden te onthullen en zonder enige vorm van voorbehoud durf ik beweren dat de volle waarheid en toedracht nooit aan het licht zal komen. Vele van de benedeleden namen sommige van hun geheimen voor altijd mee in het graf.

Bij het overlopen van alle misdrijven die door de bende Van Hoe en Verstuyft bedreven werden en naderhand aan het licht kwamen, kon ik me de vergelijking met een andere beruchte bende, nl. deze van Bakelandt, niet onderdrukken. Door de gelijklopendheid van sommige feiten en in veel gevallen nagenoeg eenzelfde wijze van opereren van beide bende's, heeft bij mij het vermoeden opgewekt dat de bende Van Hoe en Verstuyft zich liet inspireren door de daden van Bakelandt's bende, ware het niet dat we hier van nergens enig bewijs konden terugvinden. Ten gepaste tijde zullen we hierop terugkomen bij de behandeling van de verschillende zaken.

Vooraleer ik het eigenlijke verhaal aanvat heb ik nog een waarschuwing voor u, lezer. Wanneer u dit verhaal wenst te gebruiken als avondlektuur voor het slapen gaan, bedenk hierbij dat wellicht hierna een slapeloze nacht volgt...

Tijdens de oorlog .14-.18 hadden velen, bij gebrek aan werk en middelen, van het smokkelen van levenswaren een beroep gemaakt. Anderen hadden tot dan toe aan de verleiding kunnen weerstaan ook aan dit winstgevend bedrijf deel te nemen. Toen ze zagen dat de smokkelaars kwistig met geld omsprongen en soms vijf- tot tienduizend mark per week verteerden, gaven ze zich ook over aan dergelijke duistere zaakjes. Kwam hierbij nog dat ook bij de Duitse bezetter op een bepaald ogenblik de levensmiddelen schaars werden en bijgevolg een aantal Duitse soldaten zich niet vies toonden van smokkelpraktijken, meer nog, dat ze in dit verband gingen samenwerken met de smokkelaars van eigen bodem. Door de gemakkelijke wijze waarop ze aan geld geraakten en het avontuurlijke leventje, had een deel van hen alle werklust verloren en weigerden na de wapenstilstand weer deel te nemen aan het gewone leven. Wellicht is deze toestand de woekerbodem waarop de latere bende welig zal tieren.

Klein begonnen

Begin november 1918. De eerste wereldbrand loopt stilletjes aan naar zijn einde. Henri De Meyer stelt aan Edmond Verstuyft voor om samen met Leopold Van Eenaeme en twee Duitse soldaten een nachtelijk bezoek te brengen aan de zeepziederij van Achiel Vyncke, gelegen aan de Nijverheidskaai (nu Wiedauwkaai) op de wijk Meulestede te Gent. Op 8 november wagen ze hun kans. Een poortje van de fabriek wordt opengebroken waarop Verstuyft, De Meyer en de twee Duitsers de zeepziederij binnendringen. Van Eenaeme trekt de wacht op bij het poortje. De nachtwaker van de fabriek, de 73-jarige Edmond De Witte, heeft het lawaai gehoord en gaat Achiel Van Der Meirsch wekken die kuiper van beroep is en van wie hij weet dat hij ligt te slapen in de hooimijt naast de fabriek. Samen gaan ze op de inbrekers af. Een van de Duitsers lost een schot met zijn geweer in de richting van de twee en beveelt hen te blijven staan. Ondertussen breken Verstuyft en De Meyer de staldeur open en verdwijnen met een koe in het nachtelijke duister. Ook de Duitsers blazen de aftocht na nog eerst een kalf uit de stal te hebben meegenomen. De koe wordt naar het huis van Verstuyft gebracht en diezelfde nacht nog geslacht. Na de verkoop van het vlees via helers rest hen slechts de magere buit van 87 fr. voor elk. Een wetenschap waren ze echter wel rijker geworden. Ze hadden, naar het voorbeeld van de Duitsers, gezien dat de slachtoffers door het gebruik of vertoon van wapens nagenoeg zonder verweer waren.

Van Hoe komt de bende versterken

Tot nu toe hebben we slechts kennis gemaakt met de leden van Verstuyft's bende. Hun eerste inbraak had hen slechts een magere buit opgeleverd. Wellicht deed hun drang naar meer hen ertoe besluiten om nauwer samen te werken met andere individuën uit de onderwereld, met name Raymond Van Hoe en zijn mannen. Van Hoe, met zijn kleine en tengere figuur, die door de natuur begiftigd werd met een aangezicht dat meer op een doodskop dan op een mensengelaat leek, stond in het bandietenmilieu bekend voor zijn voorzichtigheid en sluwheid. Dra zou hij samen met de Verstuyft's op pad gaan. En met wat een gevolg!

Hebben we niet ergens gelezen dat ook de bende van Bakelandt tot een soort fusie overging met de bende der bezembinders onder leiding van Cartouche van de Pypelheide en dit vooral met het oog op de plundering van de Antwerpse stadskas?

Aan de Coupure, met de hoek van de Rasphuisstraat, bevindt zich het café van Triphon Van De Putte. Te zien aan de klanten die er over de vloer komen kan je het bezwaarlijk als een "deftige zaak" bestempelen. Het was voor de bende Van Hoe en Verstuyft, wat de kroeg van Mie van het Vrijbos was voor de mannen van Bakelandt. Daar komen de bendeleden samen en bespreken er hun plannen. Daar komen ze terug na het uitvoeren van hun

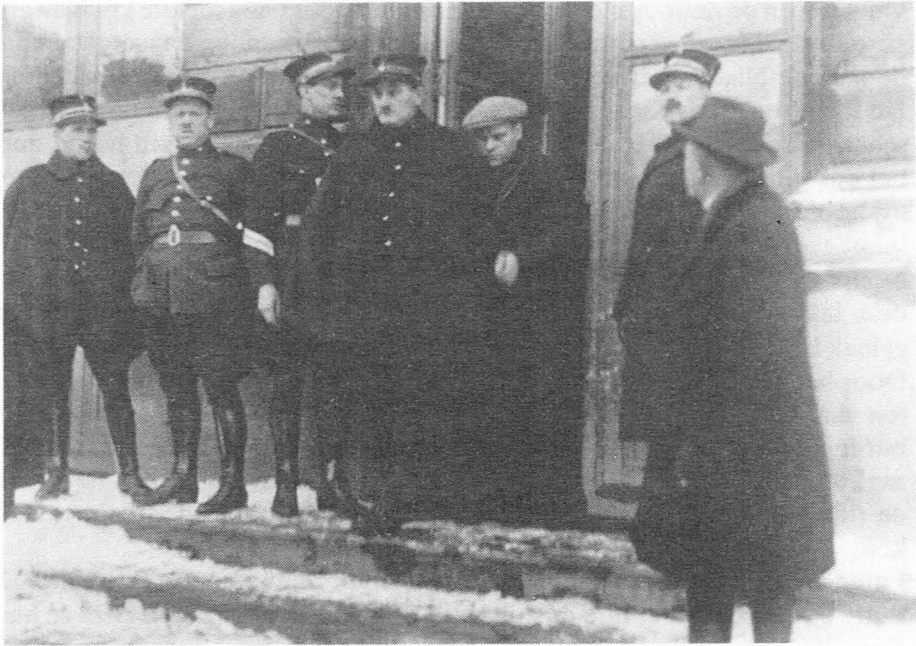

Foto 2. VERSTUYFT EDMOND; geb. te Wondelgem, 28 februari 1896, papierbe-
werker; won. te Gent.

bandietenstreken. Ook daar wordt op de goede afloop gedronken en ge-
brast en ook daar worden dikwijls de gestolen goederen van de hand ge-
daan. De herberg van Van De Putte zal steeds als een rode draad door het
verhaal van de bende lopen.

Het is juist in dat café dat Van Hoe met het voorstel op de proppen komt
om een bezoek te brengen aan de hoeve van de gezusters De Wilde in de
Hoornstraat te Zwijnaarde. Naar zijn zeggen zou aldaar voldoende buit te
halen zijn. Naast de gebroeders Verstuyft en Raymond Van Hoe besluiten
ook mee te gaan : Alois De Clercq, Karel Lepierre en Oscar De Grootte. In
de avond van 12 december 1918 begeeft de bende zich op pad. Per fiets gaat
het naar de bewuste hoeve alwaar ze omstreeks 22 uur aankomen. Ze doen
niet de minste moeite om in stilte te werk te gaan. De hoeve wordt letterlijk
belegerd en aangevallen. De eersten die het vuur openen zijn René en Ed-
mond Verstuyft. Op de hoeve begint de waakhond hevig te blaffen en te
grommen maar Van Hoe maakt hiermee vlug komaf. Met drie rake schoten
wordt de hond het zwijgen opgelegd. Edmond Verstuyft stampt een ruit in
met het geweer dat hij uit de handen van Lepierre heeft genomen en dringt
samen met zijn broer René door het gemaakte gat naar binnen. Door het
lawaai is Louise De Wilde, een van de bewoonsters van de boerderij, opge-
staan. De Verstuyft's aarzelen geen moment enkele schoten in haar rich-
ting te lossen waarna de vrouw nog de kans ziet naar haar slaapkamer te

vluchten en de deur op slot te doen. Edmond poogt nog met de kolf van zijn geweer de deur te verbrijzelen doch deze is sterk genoeg en weerstaat aan de aanval. Naast de twee eigenaressen slapen ook nog de twee knechten, De Paepe en Van Essche, in het huis. Beiden waren van in het begin van de schermutselingen naar de zolder gevlucht. Als De Paepe zijn hoofd door het dakvenster naar buiten steekt wordt er vanop het erf geroepen : “Trek uw hoofd weg of ik schiet.” Om deze woorden kracht bij te zetten wordt een schot gelost. Door de daarop volgende kogelregen wordt de rechterhemdsmouw van Van Essche doorboord. Toen later voor het Hof van Assisen door laatstgenoemde het verhaal nogmaals uit de doeken werd gedaan vergeleek hij de aanval op de hoeve als : “Het was al zo slecht als aan de IJzer.” Door het geblaf van de hond, het schieten en het hulpgeroep van de knechten vanop de zolder, wordt de ganse buurt gewekt. Bij het naderen van de burenen zien de bandieten dat hun opzet mislukt is en zien ze zich genoodzaakt het hazepad te kiezen na nog eerst enkele schoten gelost te hebben in de richting van de opduikende hulpverleners, dit om hun aftocht te dekken.

Later op de avond verzamelen de benedeleden zich in het café van Van De Putte en bespreken er hun mislukking. Buit was er niet te verdelen, ze hadden geen kans gezien ook maar iets mee te nemen.

Op 13 december 1918 begeven René en Edmond Verstuyft, Karel Lepierre, Gustaaf Van Damme, Ivo Dhondt en Jacob Roels zich naar Evergem-Kruis. René en Edmond zijn verkleed in het uniform van Belgisch soldaat. Het doelwit is deze keer, op aanraden van Ivo Dhondt, het huis van Gerard Baetsle, beter bekend onder de naam van “Geertje”. Tijdens de oorlog stond Geertje bekend als een behendig smokkelaar. Hij was niet het type dat zich verrijkte door het maken van woekerwinsten. Integendeel, hetgeen hij er mee verdiende was meestal minder dan de gewone winst van de naoorlogse handelaars. Bij een aantal Gentenaars was hij zelfs een graaggeziene figuur die hen regelmatig de levensnoodzakelijke voedingswaren verschafte als aanvulling van de schaarse middelen die door de bezetter in de stad werden toegelaten. Meermaals werd hij hiervoor door de Duitsers met hoge boeten bedacht, een enkele keer werd hij zelfs in de gevangenis opgesloten.

Waarom de bende Geertje had uitgekozen mag een vraag wezen, daar door het ongewenst contact met de Duitsers bij het ventje geen grote sommen geld te vinden waren.

Omstreeks 21.30 u verschijnt de bende aan het huis van “Geertje” Baetsle die op dat uur samen met zijn vrouw reeds te bed is. Een van de benedeleden klopt op de deur en roept dat het is “om de weg te vragen naar Evergem of Wippelgem”. Baetsle komt naar beneden en opent de deur. Deze is pas op een kier of René Verstuyft steekt zijn arm door de opening en grijpt Geert-

je bij de keel. In zijn ander hand heeft Verstuyft een revolver die hij dreigend onder de ogen van Baetsle houdt. Edmond Verstuyft en Lepierre zijn gewapend met geweren waarmee ze ook de verschrikte Baetsle in bedwang houden en geven hem de goede raad zich niet meer te bewegen. Nadat ook de vrouw des huizes van haar bed is gehaald en onder bewaking gesteld, wordt het huis grondig doorzocht. Er wordt slechts een kleine som geld gevonden, amper 30 fr. Hiermee zijn de dieven geenszins tevreden en eisen meer. De vrouw van Baetsle brengt hen daarop naar een andere kamer en wijst een kostuum van haar man aan waarin een brieventas steekt met tweeduizend mark in. Tijdens het gebeuren wordt door Dhondt, Roels en Van Damme buiten het huis de wacht gehouden. Voor Dhondt was het maar normaal dat hij zich niet in de woning waagde, daar hij nog bij Baetsle had gewerkt en deze laatste hem bijgevolg onmiddellijk zou herkennen.

Bij een samenkomst tussen Oscar De Luycker en Karel Lepierre wordt besloten de gebroeders Verstuyft ertoe over te halen samen een diefstal te plegen. Hun keus valt deze keer op Pol Madou, beheerder van een teerfabriek en woonachtig aan de Nijverheidslaan (nu Nieuwe Vaart) 278 te Gent. Omstreeks halfacht in de avond van 17 december 1918 is deze laatste nog aan het werk in zijn bureau in gezelschap van zijn dochter en een van zijn zonen. Aan de voordeur wordt gebeld waarop de meid van de familie de deur opent. Vier mannen met zwartgemaakte gezichten grijpen de meid vast en dringen de woning binnen. Een van de vier is gekleed in het uniform van Belgisch soldaat en is gewapend met een geweer. Op zijn hoofd prijkt zelfs een legerhelm. Bij het zien van die zwarte duivels begint de meid om hulp te roepen. Op straat voor de woning wordt de wacht onopvallend verzekerd door een vijfde man, Ivo Van Damme. Pol Madou, die het geschreeuw van de meid heeft gehoord, komt kijken wat er gaande is. Hij wordt geconfronteerd met twee onbekenden waaronder diegene die verkleed is in uniform. Nadat ze eerst nog de inhoud van zijn portefeuille (200 fr.) hadden opgeëist, wordt Madou gedwongen de brandkast te openen. Onmiddellijk blijkt dat het opzet van de schurken mislukt is. De brandkast is leeg. Ondertussen houden de twee anderen de overige leden van de familie in bedwang. Het zoontje van Pol Madou, dat op dat ogenblik ziek te bed ligt, wordt gedwongen zich bij de anderen te voegen. En dan ontspint er zich een hartverscheurend moment. Bij het zien van de zwartgemaakte gezichten van de mannen die zijn vader bedreigen zegt het zoontje : "Mijnheer de dief, doe als t' u belieft aan mijn vader geen kwaad, ik zal u al mijn spaarcenten geven." Als de indringers hun mislukking al als een voldongen feit beschouwen, komt plots de vrouw van Madou thuis. Onder bedreiging overhandigt ze aan de dieven nog 500 fr. Na nog eerst alle aanwezigen in de kelder te hebben opgesloten, verlaat de bende het huis. Ook hier dringt zich een vergelijking met de bende van Bakelandt op. Van

Bakelandt is bekend dat hij een meester was in de verkleedkunst en schroomde zich niet om daarbij gebruik te maken van officiële uniformen. Ook maakten de leden van zijn bende frequent gebruik van een zwart poeder waarmee ze hun gezicht bestoven. Daardoor werden ze in de volksmond soms aangeduid als “kolenbranders”. Trouwens de mannen van de bende Van Hoe en Verstuyft werden in hun stamcafé, zijnde de herberg van Van De Putte, door de andere verbruikers aangewezen als “de mannen van de zwarte bende”.

In een tamelijk afgelegen huisje te Kluizen nabij Terdonk, niet ver van de Nederlandse grens, woont de 74-jarige Constant De Pauw. Op 18 december 1918, omstreeks 8 u in de avond, wordt er bij de ouderling aan de deur geklopt. Vooraleer de deur te openen hoort hij nog een stem naar de weg vragen naar Wippelgem. Geen kwaad vermoedende opent De Pauw de deur maar wordt bijna gelijktijdig door René Verstuyft besprongen. Ondanks zijn leeftijd is De Pauw nog een kloeke man en stelt hij zich moedig te weer tegen zijn aanvaller. Op een bepaald ogenblik dreigt René Verstuyft zelfs het onderspit te moeten delven. Zijn broer Edmond komt hem echter ter hulp en geeft de grijsaard een zodanige slag in het gezicht waardoor hij tien tanden van zijn gebit verliest. Tegen de aanval van de twee Verstuyft's moet De Pauw zich uiteindelijk toch gewonnen geven. Daarop dringen de twee broers het huis binnen. Buiten staan nog drie medeplichtigen de uitslag van de eerste aanval af te wachten en als ze de weg veilig weten vervolgen Karel Lepierre en Oscar De Luycker de beide Verstuyft's in de woning. Eén man blijft echter buiten om de wacht te houden, Karel De Bleecker, op wiens voorstel de inval wordt uitgevoerd. Onder doodsb bedreigingen wordt de ouderling gedwongen de plaats aan te duiden waar hij zijn schamele spaarcentjes verborgen houdt. Met een krop in de keel bekent hij dat er 300 fr. onder zijn kleerkast verborgen zijn. Lachend halen de rovers het zuurverdiende geld te voorschijn. Daar ze van mening zijn dat, wanneer ze het grote niet kunnen krijgen, ook het kleine niet te versmaden is, nemen ze bij hun aftocht ook nog enkele meters lijnwaad met zich mee.

De dubbele moord te Evergem-Doornzele

In het licht van wat nu volgt, zijn alle feiten die we tot nu toe hebben opgesomd, nog tamelijk goed afgelopen voor de slachtoffers. Wanneer de bende later, in 1924, voor het Assisenhof van Oost-Vlaanderen zal verschijnen, zal men deze diefstallen als “kleine zaken” afhandelen. Maar nu komt er een belangrijke wijziging in het gedrag van de bende. Vooraleer echter over te gaan tot wat er zich op 23 december 1918 te Evergem-Doornzele voordeed, moeten we vooraf nog even de voorgeschiedenis ervan ter sprake brengen.

Tijdens de oorlog was er een vete ontstaan tussen Kamiel Weewouters,

een “velomaker”, toen woonachtig in Terdonk, en Henri, een der zonen van de familie Lybaert uit Evergem-Doornzele... Deze laatste verdacht Weewouters ervan als verklikker op te treden bij de Duitse bezetter. Weewouters zon daarom op wraak. Als geregeld bezoeker van de herberg van Triphon Van De Putte, kende hij de voornaamste leden van de bende en tijdens een van hun drinkpartijen waarbij kwistig met geld werd omgesprongen, had Weewouters gehoord hoe, de een na de ander, de plaatsen opsomde waar er geld te vinden was. Zich zijn vete met zoon Lybaert herinnerend, stelde hij de bende voor een slag te slaan bij de Doornzeelse familie.

Die bewuste avond van 23 december 1918 ligt het huis van mulder Lybaert er vredig bij, gehuld in de vroege duisternis van de winteravond. Het is een groot huis, zonder aanpalende burens. Het ligt evenwel midden in een groep verspreide woningen van de wijk Doornzele. Livinus Lybaert, rond de 60 jaar oud, en zijn vrouw Stephanie Van Batselaere hebben zich reeds naar bed begeven. In de keuken zitten zwijgzaam naast elkaar de dochters Marie en Rosalie, verdiept in hun naaiwerk. Hun broer Henri is nog niet thuis maar ze verwachten hem ieder ogenblik. De klok in de huiskamer wijst halfnegen aan wanneer er op de deur wordt geklopt. Rosalie trekt zonder argwaan de deur open maar in plaats van de verwachte Henri ziet ze voor zich vijf mannen staan in soldatenpak in gezelschap van een burger wiens hoofd bedekt is met een zwart doek. Uit de rare groep is er één die onmiddellijk vraagt of Henri nog niet thuis is. Het lawaai dat door de bende gemaakt wordt is er de oorzaak van dat vader Lybaert en zijn vrouw uit hun slaapstede komen. Een gevoel dat er iets niet pluis is heeft de mulder ertoe bewogen zich te wapenen met een stooftaak. Bij het zien van de groep vraagt hij hen : “Wat komt gij hier doen?”, waarop hem prompt geantwoord wordt : “Dat zult ge wel zien.”. Bij de aanblik van de “koteraar” in de hand van Lybaert beseffen de indringers dat de mulder niet zonder slag of stoot de zin van de bende zal inwilligen. Het zestal dringt de woning binnen en grijpt de mulder vast. In het geharrewar in de duisternis, de lamp is door een onbekende oorzaak uitgedoofd, kan Lybaert zich losmaken uit de greep van zijn belagers en ziet de kans langs het venster naar buiten te vluchten. Van Hoe, de man in burgerkledij met gesluierd gezicht, ziet wat er gebeurt en loopt samen met Gaston Lestienne terug naar buiten tot aan het raam waardoor de mulder zich naar buiten heeft weten te hijsen. Van Hoe roept naar Lestienne : “Schiet er op” waarop de andere antwoordt : “Mijn geweer gaat niet af!”. Van Hoe, boos om zoveel onhandigheid, neemt het geweer uit de handen van zijn gezelschap en geeft Lybaert een slag met de kolf. Ondanks dit kan de mulder zijn vlucht verder zetten met het doel om bij de burens hulp te halen. Ondertussen hadden ook René Verstuyft en De Luycker niet stilgezeten en hadden de knechten, Alfons De Wulf en Zeno De Bruycker, gedwongen naar beneden te komen. Daar worden ze

samen met de andere leden van het gezin in bedwang gehouden. Het brutale optreden van de bende veroorzaakt paniek bij de dochters. Je zou het voor minder! Marie en Rosalie beginnen luidkeels om hulp te roepen. De bandieten die vrezen dat ze door het lawaai tot een voortijdige vlucht zullen gedwongen worden, schieten Marie neer. Het geweer dat Edmond Verstuyft in de hand houdt rookt nog na. Uitzinnig van schrik vlucht Rosalie naar de voutekamer en slaagt er nog in de deur te sluiten. Maar de deur wordt ingestampt en een tweede schot weerklinkt. Dit keer is het het geweer van René dat omgeven is met de bittere geur van kruit. De enige van de bende die zich nog wat op de achtergrond heeft kunnen houden is Aloïs De Clercq. Buiten wordt de gebruikelijk wacht bij de fietsen opgetrokken door Karel Lepierre. Nu wordt de vrouw des huizes verplicht de bergplaats van het geld aan te wijzen en de brandkast te openen. Ze geeft ze een som van een kleine 3000 fr. Wat de brandkast betreft. Dit is slechts een koud kunstje om ze te openen daar de sleutel op de deur steekt. Daaruit wordt een bedrag van ongeveer 30.000 fr. geroofd. Terwijl de dieven met begerige ogen de brandkast plunderen, ziet moeder Lybaert de kans het huis, via de gang en de openstaande deur, uit te vluchten, de open velden in.

Wanneer korte tijd nadien Livinus Lybaert samen met enkele burens terug naar zijn woning komt, zijn de bandieten reeds verdwenen. Op de vloer in de huiskamer en in de voutekamer liggen de levenloze lichamen van Marie en Rosalie.

Langsheen het kanaal Gent-Terneuzen rijden onder de bescherming van de maanloze nacht zeven duistere figuren. Ter hoogte van de elektrische centrale van Langerbrugge laat René Verstuyft zich afzakken uit de groep fietsers tot bij zijn broer Edmond. Verborgen voor het oog van de anderen stopt hij Edmond 6000 fr. in de hand met de mededeling: "Dit is voor uw vrouw". Bij Edmond thuis wordt de buit verdeeld. Voor iedere deelnemer 3000 fr. en een deel van de juwelen die ook terloops meegegraaid werden. Daags na de dubbele moord brengt Van Hoe getrouw de 300 fr. beloning naar tipgever Weewouters. Een armzalige, met bloed besmeurde, judaspenning.

David MAES
(t vervolgt)